

HISTORIEK en SITUERING ONDERWIJS in de GENTSE GEVANGENIS

1/ Ontstaansgeschiedenis en regime Gentse gevangenis

De gevangenis langs De Nieuwe Wandeling werd tussen 1858 en 1862 gebouwd als een panopticon- of **stergevangenis volgens de principes van E. Ducpétiaux**, de eerste inspecteur-generaal van het Belgische gevangeniswezen: volgens zijn overtuiging moest het verblijf in de gevangenis door een zeer strikte cellulaire afzondering en individuele morele begeleiding bijdragen tot de morele verbetering van de delinquent. De gevangenis werd dan ook helemaal in functie van een individueel afzonderingsregime gebouwd.

Aanvankelijk diende zij als hulpgevangenis voor het tuchthuis van Vilain XIV aan de Coupure. In 1893 werd de naam van het verzekeringshuis officieel gewijzigd in Hulpgevangenis (Prison Secondaire). In 1935, bij de sluiting en het slopen van de Centrale Gevangenis, werd de Hulpgevangenis omgedoopt tot "Rijksgevangenis", thans officieel "Gevangenis te Gent".

In de omgangstaal vandaag wordt de gevangenis te Gent ook wel "de Nieuwe Wandeling" genoemd. In 1953 werd in Gent een afdeling ingericht voor antisociale geïnterneerde recidivisten en gewoontemisdadigers. Tot op vandaag verblijven er in de inrichting nog een aantal geïnterneerden.

Gent doet dienst als een **arresthuis** (voor de mannen uit het gerechtelijk arrondissement Gent en voor de vrouwen uit de arrondissementen Gent, Oudenaarde en Dendermonde) en als **inrichting voor strafuitvoering** van de provincie Oost-Vlaanderen.

Drie celvleugels vormen de mannenafdeling, in één vleugel werd de vrouwenafdeling ondergebracht.

Gent is een **gesloten gevangenis**.

Dwz: een inrichting met uitgebreide veiligheidsvoorzieningen (hoge muren, tralies, prikkeldraad, detectieapparatuur enz.). Er is geen open deur regime.

Om te kunnen deelnemen aan activiteiten worden gedetineerden opgeroepen door een medewerker van de DSCW en uit hun cel gelaten door een penitentiair beambte.

Veroordeelden, beklaagden en geïnterneerden mogen samen deelnemen aan activiteiten. Ook mannen en vrouwen mogen samen deelnemen aan activiteiten.

Slechts in uitzonderlijke gevallen worden gedetineerden voor korte of langere termijn uitgesloten van het gemeenschapsregime. Vaak gaat het dan over gedetineerden die uit veiligheidsoverwegingen of bij wijze van tuchtmaatregel aan een afzonderingsregime of aan een ander beperkt regime onderworpen worden.

Gent biedt momenteel een **capaciteit van 244 plaatsen voor mannen en 40 voor vrouwen**: deze worden ingenomen door een 320-tal mannen en een 50-tal vrouwen. Zij worden zoveel mogelijk ingezet in de gevangenisarbeid en kunnen na de werkdag deelnemen aan diverse vormings- en ontspanningsmogelijkheden.

Naast arbeid, bezoek en wandeling zijn er nog heel wat andere activiteiten die worden georganiseerd voor gedetineerden: sportactiviteiten, gezinsactiviteiten, vormingen, infoavonden, culturele activiteiten. In de periodes dat de werkplaatsen gesloten zijn (eindejaarsperiode en Gentse feesten) worden extra activiteiten georganiseerd (sport, optredens, ontspanning,...).

Door zinvolle vrijetijdsbesteding kan een gedetineerde zijn detentietijd op een nuttige manier invullen.

Op die manier kan een gedetineerde ook zijn eigen mogelijkheden en capaciteiten ontdekken en kan zijn zelfrespect weer groeien. In de Gentse Gevangenis wordt, binnen de grenzen van het mogelijke en met respect voor de keuze van de gedetineerde, getracht om een gevarieerd en gedifferentieerd aanbod inzake vrijetijdsbesteding te realiseren.

2/ Vlaams Strategisch Plan voor hulp- en dienstverlening aan gedetineerden

“De Vlaamse Gemeenschap waarborgt sinds 17 juli 2000 het recht van gedetineerden en hun directe sociale omgeving op een integrale en kwaliteitsvolle hulp- en dienstverlening zodat ook zij zich harmonisch en volwaardig kunnen ontplooiën in de samenleving”

Dit is de missie die aan de grondslag ligt van het Vlaams Strategisch Plan voor hulp- en dienstverlening aan gedetineerden. Dit strategisch plan gaat uit van een recht van eenieder op hulp- en dienstverlening. Ook gedetineerden beschikken over dit recht. Zij zijn nog steeds volwaardige burgers die kunnen genieten van al hun rechten, met uitzondering van het recht om te gaan en staan waar men wil. Gedetineerden blijven leden van de samenleving. Daarom moeten zij het recht op hulp- en dienstverlening ook in de gevangenis kunnen blijven uitoefenen.

Sinds 1 maart 2007 is het strategisch plan in Gent ten uitvoer gebracht. Sedertdien zijn de activiteiten georganiseerd of verstrekt op de terreinen van welzijn, gezondheid, cultuur, onderwijs, sport, werkgelegenheid toegevoegd.

De beleidsmedewerker van de Vlaamse overheid, in samenwerking met de gevangenisdirectie, staat in voor de algemene coördinatie van de hulp- en dienstverlening en ressorteert onder de Vlaamse Gemeenschap. Hij bewaakt samen met het CORT (coördinatieteam hulp en dienstverlening) dat er een evenwicht bestaat binnen het volledige aanbod.

ONDERWIJS IN DE GENTSE GEVANGENIS

1/ Uitgangspunten & regelgeving

Onderwijs is een fundamenteel recht van alle burgers.

Ook gedetineerden hebben hier aldus recht op, zoals de missie van het Strategisch Plan duidelijk aangeeft.

Onderwijs aan gedetineerden heeft in de Gentse gevangenis al een lange traditie:

Sedert de invoering van het decreet op het volwassenenonderwijs van 15 juni 2007 wordt samengewerkt met CVO's en CBE om kwalificatiegericht onderwijs aan te bieden.

Coördinatie van onderwijs aan gedetineerden is in Gent in handen van het consortium volwassenenonderwijs 11 vzw (Wonderwijs-onderwijs voor volwassenen).

Wonderwijs bundelt de 11 Centra voor Volwassenenonderwijs en het Centrum voor Basiseducatie van de regio Gent Meetjesland Leieland.

Het decreet op het volwassenenonderwijs omschrijft de opdracht van de consortia op het vlak van onderwijs aan gedetineerden als volgt:

- de coördinatie en de ondersteuning van de centra bij de uitwerking van een onderwijs- en vormingsbeleid voor gedetineerden,
- de organisatie van het detecteren van onderwijs- en vormingsbehoeften van gedetineerden
- en de begeleiding van het onderwijstraject van gedetineerden.'

Voor het uitoefenen van deze opdracht stelde het consortium in december 2008 een voltijdse onderwijscoördinator gedetineerden aan.

Het volgen van onderwijs biedt voor gedetineerden op twee vlakken een grote meerwaarde.

1) Ten eerste kan onderwijs bijdragen aan het beleven van een zinvolle detentie. Gedetineerden krijgen immers de kans om hun tijd op een nuttige manier in te vullen. Op die manier kunnen ze zich tijdens hun detentie op intellectueel vlak bijschaven en vervolmaken, wat hun gevoel van eigenwaarde en zelfrespect kan versterken.

2) Ten tweede geeft onderwijs hen de kans om succesvol te re-integreren in de maatschappij. Met een diploma of attest in de hand staan ze immers sterk in hun schoenen wanneer ze naar een werkgever stappen. Door het contact met een leerkracht en het volgen van regulier onderwijs behouden ze ook hun band met de samenleving. Ze ervaren wat het is om discipline te tonen en zich in te zetten.

Onderwijs in de gevangenis kan er aldus toe bijdragen dat de gedetineerde met nieuw verworven competenties en een verhoogd gevoel van zelfrespect de samenleving opnieuw kan instappen. Zo wordt er gestreefd naar rehabilitatie en krijgt de gedetineerde kansen op herstel en re-integratie.

Justitie blijft een belangrijke partner bij het uitbouwen van onderwijs in een gevangenis.

De missie van het Directoraat-generaal Penitentiare Inrichtingen legt niet enkel de nadruk op de veiligheid van de strafuitvoering, maar ook op de humane strafuitvoering:

‘DG EPI is verantwoordelijk voor een rechtsconforme, veilige en humane uitvoering van vrijheidsberovende straffen en maatregelen, heeft, vanuit zijn expertise, een adviserende rol op penitentiair vlak, verzekert een doelgericht beheer van elke entiteit binnen zijn bevoegdheid en dit alles binnen de geest van een herstelgerichte justitie.’ Het aanbieden van onderwijs aan gedetineerden valt hier zeker onder.

2/ Samenwerking

Naast de onderwijsverstrekkers zijn in de Gentse gevangenis nog heel wat andere partners actief, waarmee nauw samengewerkt wordt:

- De Beleidsmedewerker van de Vlaamse overheid, staat in samenwerking met de gevangenisdirectie in voor de algemene coördinatie van de hulp- en dienstverlening en ressorteert onder de Vlaamse Gemeenschap.
- DSCW: Dienst Sociaal en Cultureel Werk (2pb's, 2 OO, OC, sportfunctionaris) staat in voor het opmaken van lijsten, oproepen van gedetineerden, doorgeven van appels, opvolgen afwezigheden, onthaal en briefing van de aanbodverstrekkers.
- Het CORT:
Het CORT heeft tot doel via gezamenlijk overleg, het maken van afspraken en het ontwikkelen van methodieken en instrumenten, in te staan voor een maximale afstemming van de praktische coördinatie, organisatie en ondersteuning van de hulp- en dienstverleningsactiviteiten aan gedetineerden van de gevangenis Gent zodat dit de efficiëntie, de kwaliteit en de resultaatgerichtheid van de (samen)werking ten goede komt.
- Het centrum OBRA stelt 8 personen tewerk in het kader van het project Ontgrendeld. Zij geven zowel intra- als extramuros begeleiding aan geïnterneerde personen met een handicap. Hun aanbod behelst zowel individuele als groepsactiviteiten (sport, crea, persoonsgerichte vorming, ADL, werken met de pc...). In het verleden zijn er al verschillende samenwerkingen geweest tussen onderwijs en Obra.
- CAW Artevelde: dienst Justitieel Welzijnswerk:
 - De trajectbegeleiders doen momenteel o.a. de toeleiding naar het aanbod NT2. Ze verwijzen ook al door naar andere cursussen in het aanbod. In de toekomst kunnen ze nog beter meewerken aan de doorverwijzing en toeleiding naar het onderwijsaanbod.
 - Het justitieel welzijnswerk heeft ook een dienst DSO (Directe Sociale Omgeving) waar een voltijdse medewerker instaat voor de hulp aan familie en voor de organisatie van het kinderbezoek.
 - De organisatieondersteuners (1,3 VTE of 2 personen) staan in voor de praktische organisatie en ondersteuning van het hulp- en dienstverleningsaanbod in al zijn aspecten. Zo werden er in 2008 door de organisatieondersteuner 6 gezinsactiviteiten

ingericht met een gemiddelde van 32 gezinnen aanwezig per activiteit en 2 partneractiviteiten(respectievelijk 30 en 26 aanwezige koppels)

- De VDAB-consulent werkt fulltime voor de gedetineerden van de Gentse gevangenis. Zij doet vooral aan basisdienstverlening wat hoofdzakelijk neerkomt op het geven van uitleg over de dienstverlening van de VDAB in al zijn aspecten, zowel binnen als buiten de gevangenis. Vaak is dit een éénmalig gesprek met een gedetineerde maar in 2008 werden 180 gedetineerden in een actief traject begeleid met een gemiddelde van 6 gesprekken per traject. De VDAB-consulent verzorgt zelf regelmatig een sollicitatietraining van 15u. Vokans verzorgt ism de VDAB-consulent assessmenttrainingen (40u). Beiden gaan gemiddeld 2 keer per jaar door.
- Bibliotheek: Elke gedetineerde kan eenmaal per week naar de bibliotheek komen. Gemiddeld komen per maand 220 personen naar de bibliotheek. In 2010 komt er een halftijdse bibliotheekmedewerker bij en wordt de gevangenis een afdeling van de hoofdbibliotheek van Gent. In dit kader verhuist de gevangenisbibliotheek naar een grotere locatie binnen de gevangenis. Binnen de collectie van de gevangenisbibliotheek kunnen ook educatieve materialen worden aangekocht en uitgeleend.

Algemeen kunnen we stellen dat onderwijs een prominente plaats inneemt en een groot aandeel heeft binnen het totale hulp- en dienstverleningsaanbod in de Gentse gevangenis. Onderwijs op zich is groter dan alle andere domeinen samen.

MISSIE en VISIE mbt ONDERWIJS AAN GEDETINEERDEN

Het consortium streeft ernaar een onderwijsaanbod te creëren waaraan alle gedetineerden van de gevangenis kunnen deelnemen:

- door het opleidingsaanbod zo goed mogelijk af te stemmen op de noden en opleidingsvragen van gedetineerden
- door kwaliteitsvol onderwijs aan te bieden, rekening houdende met specifieke context van de gedetineerde
- en daarbij de gedetineerde te oriënteren naar de meest geschikte opleiding binnen de gevangenis,

Het consortium streeft ernaar een traject uit te stippelen met doorstroomkansen naar vervolgaanbod binnen de Gentse gevangenis, maar in overleg met andere gevangenissen (in geval van transfers) en waar mogelijk na de periode van detentie.

OPLEIDINGSAANBOD in de GENTSE GEVANGENIS

Het onderwijsaanbod voor gedetineerden werd de afgelopen jaren stapsgewijs geprofessionaliseerd:

1/ tem september 2008

Bij de opstart van het schooljaar 2008 – 2009 werden de vrijwilligers en lesgevers van CVO Aalst vervangen door lesgevers van centra met hoofdvestigingsplaats binnen werkingsgebied wonderwijs. Sedert september 2008 kunnen daardoor ook gedetineerden in de Gentse gevangenis na het volgen van elke module een door de Vlaamse overheid erkende kwalificatie behalen.

Het opleidingsaanbod in de gevangenis is niet vrijblijvend, opleidingen worden georganiseerd in intensieve modules van 60 lestijden met een gemiddelde van 2 dagen les per week. Iedere module wordt afgerond met een evaluatie om na te gaan in welke mate de leerdoelen effectief bereikt zijn.

2/ schooljaar 2008-2009

Bij de aanstelling van OC in de Gentse gevangenis in december 2008 werden geen bruuske wijzigingen in het aanbod noch aanpak doorgevoerd.

De nadruk lag op het continueren van het bestaand opleidingsaanbod met kleine ingrepen ivf professionalisering:

- Implementeren lesreglement in de gevangenis
- Uitwerken Intakebeleid en registratiebeleid
- Administratieve vereenvoudiging
- Installatie lerarenoverleg
- Versoepelen aanmelding in de gevangenis door docenten
- Tevredenheidsmeting cursisten
- Tevredenheidsmeting docenten
- Participatie onderwijscoördinator aan overlegorganen in de Gentse gevangenis.
- Actieve bekendmaking opleidingsaanbod in de gevangenis bij verschillende actoren en doorverwijzers in de gevangenis.

3/schooljaar 2009-2010

In functie van het realiseren van een behoeftedekkend opleidingsaanbod voor gedetineerden in de Gentse gevangenis werd in september 2009 een werkgroep onderwijs opgericht.

De werkgroep onderwijs voor gedetineerden heeft tot doel om via gezamenlijk overleg, een behoeftedekkend en aangepast onderwijsaanbod (ism CVO's, CBE, afstandsonderwijs) uit te bouwen, specifiek voor de Gentse gevangenis. Dit aanbod houdt zoveel mogelijk rekening met de behoeften van de gedetineerden en de mogelijkheden in de Gentse gevangenis.

Hiervoor werd een actieplan onderwijs opgemaakt dat geïmplementeerd zal worden vanaf schooljaar 2010-2011.

De werkgroep onderwijs voor gedetineerden is samengesteld uit een aantal relevante actoren betrokken bij onderwijs voor gedetineerden, met name: de beleidsmedewerker van de Vlaamse overheid, een trajectbegeleider van JWW, een directielid van de gevangenis en de onderwijscoördinator.

Onder impuls van deze werkgroep werden verschillende acties uitgewerkt ivf realiseren behoeftedekkend opleidingsaanbod:

- Evaluatie onderwijsaanbod 2008-2009
- Brainstorm rond onderwijs in de Gentse gevangenis
- Plan van aanpak mbt behoeftenonderzoek bij gedetineerden en andere actoren mbt onderwijs aan gedetineerden
- Bevraging gedetineerdenpopulatie: opleidingsnoden en –behoeften
- Inventariseren van praktische en logistieke mogelijkheden met het oog op efficiënt gebruik beschikbare infrastructuur

- inventarisatie van het bestaande tools en kanalen mbt bekendmaking, toeleiding, werving, intake en trajectbegeleiding bezetting bestaande infrastructuur en bijsturing
- plan van aanpak mbt systematische opvolging en evaluatie van het aanbod en ontwikkeling instrumentarium.

4/vanaf schooljaar 2010 -2011

Het voorbereidend werk in de schoot van de werkgroep onderwijs is geresulteerd is een voorstel tot structureel opleidingsaanbod dat maximaal rekening houdt met de penitentiaire mogelijkheden en dat in evenwicht is met de programmatie van andere domeinen hulp- en dienstverlening in de gevangenis.

Door systematische opvolging en evaluatie van dat opleidingsaanbod en bijsturing waar wenselijk meent het consortium met ingang van september 2010 (dus vanaf schooljaar 2010-2011) een behoeftedekkend opleidingsaanbod aan te kunnen bieden.

IMPACT van de GEDETINEERDENPOPULATIE op het OPLEIDINGSAANBOD

De gevangenis te Gent heeft een meervoudige functie en neemt uitsluitend volwassen mannen en vrouwen op krachtens een vrijheidsberovende gerechtelijke beslissing.

1) De Gentse gevangenis als arresthuis:

- Beklaagden uit het gerechtelijk arrondissement Gent (vrouwelijke beklaagden ook uit de gerechtelijke arrondissementen Dendermonde en Oudenaarde).
- Beklaagden uit Brugge, Ieper, Oudenaarde en Dendermonde die in beroep moeten verschijnen voor het Hof van Beroep te Gent. Beschuldigen die moeten verschijnen voor het Hof van Assisen van Oost-Vlaanderen.

2) De Gentse gevangenis als strafhuis:

- Veroordeelden die op aanduiding van de Centrale Administratie hun straf te Gent dienen uit te boeten.
- Voor vrouwen veroordeeld tot criminele straffen.

3) De psychiatrische annexe (enkel voor mannen):

Voor inobservatiegestelden en geïnterneerden die wachten op het verschijnen voor de Commissie tot Bescherming van de Maatschappij te Gent.

4) Andere categorieën:

Passanten, niet-definitief veroordeelden, kort gestraften, vreemdelingen die wachten op een beslissing van de Dienst Vreemdelingenzaken, nadat ze voor Justitie hebben voldaan.

De functie van arresthuis komt geleidelijk aan opnieuw centraal te staan waardoor het aandeel beklaagden in verhouding tot de totale populatie opnieuw groter zal worden. Het totaal aantal gedetineerden in de Gentse gevangenis zou moeten verminderen van zo'n 390 gemiddeld in 2008 tot een 350 gedetineerden in de zomer van 2010.

De Gentse gevangenis is in hoofdzaak een arresthuis waar de gemiddelde dagpopulatie tussen 350 en 400 gedetineerden ligt.

Een belangrijk gedeelte van deze gedetineerden zijn beklaagden¹, namelijk 46% van de totale bevolking. Naast deze beklaagden verblijven ook veroordeelden² in de gevangenis, zij maken zo'n 30% uit de populatie. Meestal gaat het om mensen van de streek die hier hun (korte) straf uitzitten. Tot slot is ongeveer 22% geïnterneerd³, geïnterneerden verblijven meestal op de psychiatrische afdeling.

¹ Een persoon die van een strafbaar feit verdacht wordt, maar nog voor de correctionele of politierechtbank moet komen. Wanneer men voor het Hof van Assisen moet komen, wordt men een beschuldigde genoemd.

² Een persoon die reeds veroordeeld is tot een straf door een rechtbank.

³ Een persoon die ontoerekeningsvatbaar verklaard is voor zijn daden, maar vastgehouden wordt omdat hij een gevaar vormt voor de maatschappij. Internering is geen straf, maar een maatregel. De Commissie ter Bescherming van de Maatschappij beslist wanneer een geïnterneerde terug vrijgelaten wordt.

De Gentse gevangenis wordt gekenmerkt door een groot verloop en de samenstelling van de populatie is afhankelijk van een veelheid aan factoren. In 2008 werden er 1107 personen ingeschreven op de gevangenisrol van de Gentse gevangenis.

1817 gedetineerden verbleven in 2008 minstens 1 nacht in de Gentse gevangenis.

787 personen werden in 2008 in vrijheid gesteld. 161 personen werden vrijgelaten onder elektronisch toezicht.

Er waren in 2008 725 binnenkomende transfers en 818 uitgaande transfers.

Bij een momentopname in december 2007 had 63% van de gedetineerden de Belgische nationaliteit. Er waren op dat moment 38 nationaliteiten vertegenwoordigd in de gevangenis. De meeste gedetineerden die niet de Belgische nationaliteit hebben zijn van Algerijnse, Marokkaanse, Turkse, Roemeense oorsprong of komen uit ex-Joegoslavië.

Het feit dat deze gevangenis een zeer diverse populatie heeft met een zeer groot verloop, heeft uiteraard zijn implicaties op het aanwezige aanbod aan hulp- en dienstverlening. Doordat gedetineerden vaak voor een korte periode in deze inrichting verblijven, kunnen alleen kortlopende opleidingen worden georganiseerd.

- Combinatie van vast en variabel opleidingsaanbod
- 4 opleidingscycli van 8 weken (ifv context arresthuis)
- Opleidingsaanbod afgestemd op infrastructurele en logistieke mogelijkheden en beperkingen:
- Screening en intakebeleid:
screening van kandidaat-cursisten en een goeie inbedding van onderwijs in de het totale aanbod H&D verlening zijn noodzakelijk om tot succesvolle geïntegreerde onderwijstrajecten te komen. Dit kan door een nauwe samenwerking met OLC, afstandsonderwijs, intakes, taallessen, werkhuizen, pb's, VDAB, en OC'en in andere gevangenissen. Dit ikv plan geletterdheid en ifv evt. verder opleidingen.
- Groepsaanbod – OLC – individueel aanbod
 - Het grootste deel van het aanbod bestaat uit groepsgericht onderwijs in de vorm van modules, zoals omschreven in de leerplannen. De modules worden ingericht binnen een achtwekencyclus waarvan er 4 per schooljaar worden georganiseerd. Voor elke module is een intake voorzien voor de nieuwe kandidaat deelnemers. Elke module bestaat uit 16 lessen van 3u. Na elke lesacyclus is er een proclamatiemoment voor alle deelnemers die geslaagd zijn.
 - Daarnaast is er ook een aanbod open leren:
Het OLC is in principe 4 keer per week 1u25min open.
 - Tenslotte hebben gedetineerden ook de mogelijkheid te participeren aan afstandsonderwijs (BIS, EaD, OU, andere). Ze kunnen voor begeleiding beroep doen op een vrijwilliger (JWW).